

HÄSSLÖ

Stolphål och gropar från yngre bronsålder och förromersk järnålder vid foten av Badelundaåsen. Hässlö 5:1, Badelunda socken, Västerås kommun, Västmanlands län.

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2979

PETER SILLÉN

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 21 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Förundersökningsområdet i den norra delen av bågskyttebanan. Undersökningsområdet omfattade även skogspartiet överst i bildens högra del. Foto från SSV.

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2015

HÄSSLÖ

Stolphål och gropar från yngre bronsålder och förromersk järnålder vid foten av Badelundaåsen. Hässlö 5:1, Badelunda socken, Västerås kommun, Västmanlands län.

PETER SILLÉN

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2979

SAMMANFATTNING

Inför byggnation inom fastigheten Hässlö 5:1 vid en bågskyttebana i östra Västerås har Arkeologikonsult utfört en arkeologisk förundersökning.

Den tidigare arkeologiska utredningen etapp 2 resulterade i ett par objekt med lämningar inom det nu förundersökta området vid bågskyttebanan. I det ena objektet påträffades ett flertal stolphål i ett schakt och i det andra objektet påträffades en grop som daterades till senare delen av vikingatid – tidigmedeltid.

Förundersökningen resulterade i 27 nya stolphål i ett smalt stråk från ONO–VSV. De något oregelbundet placerade stolphålen utgjorde tillsammans med 17 stolphål från utredningen sannolikt spåren efter en eller ett par hägnader som troligen stolpats om vid olika tillfällen. I samma stråk påträffades även tre gropar. En grop har ¹⁴C-daterades till yngre bronsålder (800–550 f.Kr., 2σ) och ett av stolphålen till förromersk järnålder (400–210 f.Kr., 2σ). Utöver det långsmala området med stolphål och gropar påträffades inga nya fornlämningar norr eller söder därom.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
BAKGRUND	7
SYFTE	7
TOPOGRAFI, FORNLÄMNINGSBILD OCH TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR.....	8
GENOMFÖRANDE	9
RESULTAT	9
Analyser	11
TOLKNING.....	11
REFERENSER.....	12
Litteratur	12
Opublicerade källor.....	12
Arkiv och register.....	12
Kartor	12
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	13
BILAGOR	15
Bilaga 1. Schakttabell	15
Bilaga 2. Anläggningstabell	16
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys	17

Figur 1. Förundersökningsområdet markerat på Terrängkartan i Västerås stads östra utkant. Skala 1:50 000.

BAKGRUND

I samband med planerad byggnation inom fastigheten Hässlö 5:1 i östra ytterkanten av Västerås stad har Arkeologikonsult på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-5121-2015) utfört en arkeologisk förundersökning av ett 7 000 m²

stort område vid foten av Badelundaåsen (figur 1 och 2). Den södra halvan av området ligger en bågskyttebana där det tidigare bedrivits åkerbruk. Den norra delen ligger i ett låglänt lövskogsområde beväxet med i huvudsak björkar, aspar och alar.

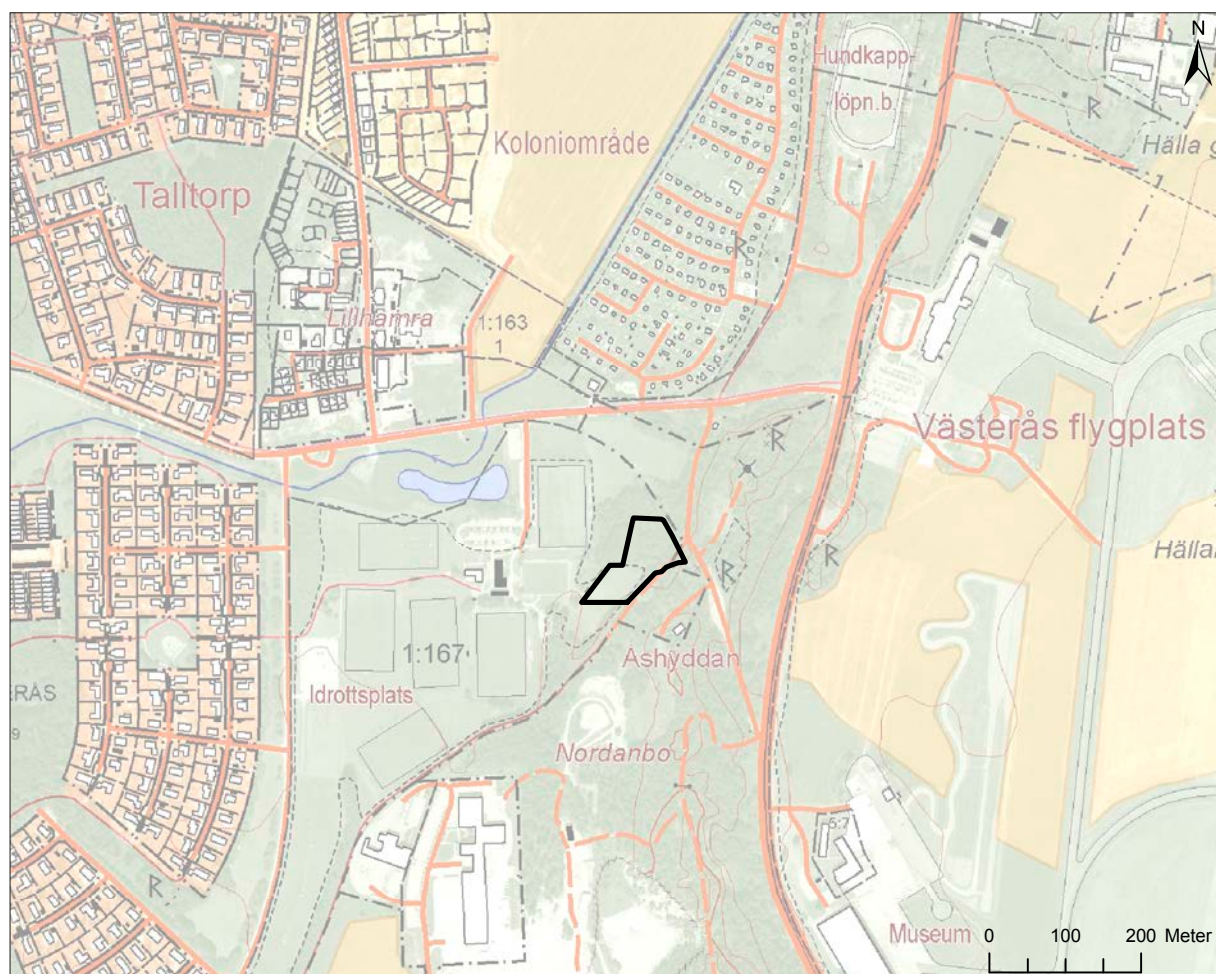
SYFTE

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att fastställa fornlämningens omfattning, karaktär och bevarandegrad. Förundersökningen skulle även avgränsa fornlämningen inom arbetsområdet.

Förundersökningens syfte var även att klargöra fornlämningens utbredning och omfattning i förhållan-

de till byggrätten. Klargöra fornlämningens karaktär, sammansättning och komplexitet inom förundersökningsområdet, förekomst av anläggningar, kulturlager och fyndförekomst.

Ambitionen var även att ge fornlämningen en preliminär tolkning, klargöra dess bevarandegrad och kunskapsvärdet.

Figur 2. Förundersökningsområdet markerat på Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

TOPOGRAFI, FORNLÄMNINGSBILD OCH TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Förundersökningsområdet är beläget väster om den i nordsydlig sträckning liggande Badelundaåsen i före detta åkermark. Områdets södra del är flack och ligger 17 m.ö.h., medan den norra delen är något lägre belägen, cirka 15–16 m.ö.h. En skarp gräns går centralt genom området där en liten sluttning skiljer den norra delen från den södra. Den norra delen är bevuxen med lövskog, främst björkar och alar, medan områdets södra del ligger i öppen mark.

Hässlö herrgård ligger omkring 2,5 kilometer rakt söderut och det äldsta skriftliga omnämnandet av Hässlö är från 1358 (SOFI). Något decennium senare, 1371, omnämns Hässlö gård som kronoegendom. Vid slutet av 1700-talet framgår det att området för förundersökningen tillhörde Hamre ägor på gränsen till Hässlö (LMS T4–12:1). Äldsta troliga belägg för Hamre å andra sidan är från 1544 (SOFI).

Figur 3. Lämningar registrerade i Fornminnesregistret (FMIS) markerade på Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Badelundaåsen som är mycket rik på fornlämningar domineras stort av gravfält och ensamliggande högar och stensättningar. På bägge sidor om åsen finns enstaka kända boplatslämningar och bytomter registrerade i FMIS. Ett hundratal meter öster om förundersökningsområdet finns närmsta gravfält med 20 kända fornlämningar (Västerås 564:1). Tre av gravarna undersöktes redan 1927 (ATA dnr 2355/27, 5057/27). Att döma av de tio högar som finns på

gravfältet är åtminstone dessa sannolikt från yngre järnålder (figur 3).

Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 påträffades 17 anläggningar, samtliga sannolikt stolphål, i ett och samma schakt (objekt 2) samt en grop ett 50-tal meter söder därom (objekt 3). Gropen ¹⁴C-daterades till intervallet sen vikingatid – tidig medeltid (Sillén 2015).

GENOMFÖRANDE

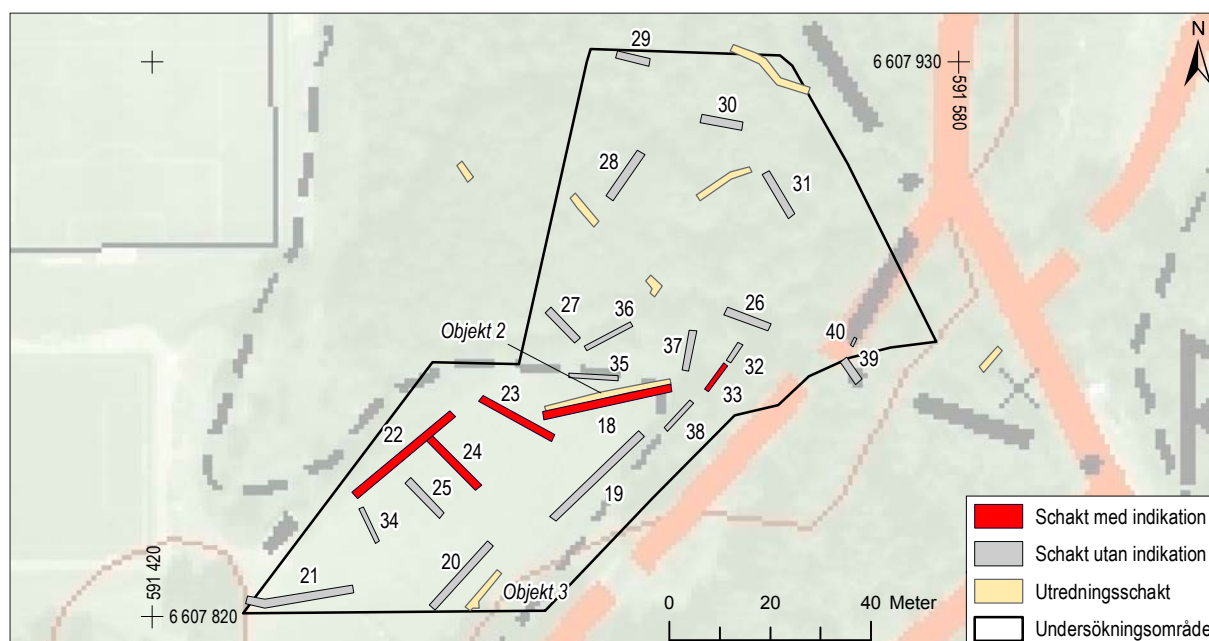
Förundersökningsytan uppgick till cirka 7 000 m² varav omkring 400 m² undersöktes vilket motsvarar närmare 6 procent. Den huvudsakliga andelen av schaktningen förlades i den södra delen vid objekt 2 och 3 som påträffades vid utredningen etapp 2. Fältarbetet utfördes av två arkeologer mellan den 21 och 22 mars 2016 samt av en arkeolog vid en kompletterande förförundersökning den 10 juni 2016. Schak-

ten grävdes skiktvis ner till anläggningsnivå respektive orörd mark. Samtliga inmätningar gjordes med en GPS med nätverks-RTK. Numreringen av schakt och anläggningar följde den nummerserie som användes vid utredningen. Schakt som innehöll anläggningar fotograferades och ett urval av anläggningarna undersöktes, dokumenterades samt fotograferades i sektion. Efter avslutad undersökning lades schakten igen.

RESULTAT

De allra flesta av de 23 förundersökta schakten var tomma på anläggningar (figur 4 och bilaga 1). Endast i fem schakt påträffades anläggningar (figur 5). Anläggningarna bestod av 27 stolphål och tre gropar

inom ett cirka 70 meter långsmalt stråk från VSV till ONO där anläggningarna i schakt 14 från utredningen etapp 2 ingick i objekt 2. Längst söderut intill utredningsschakt 25 (objekt 3) påträffades inte

Figur 5. Anläggningar i schakt 22. Foto från NO.

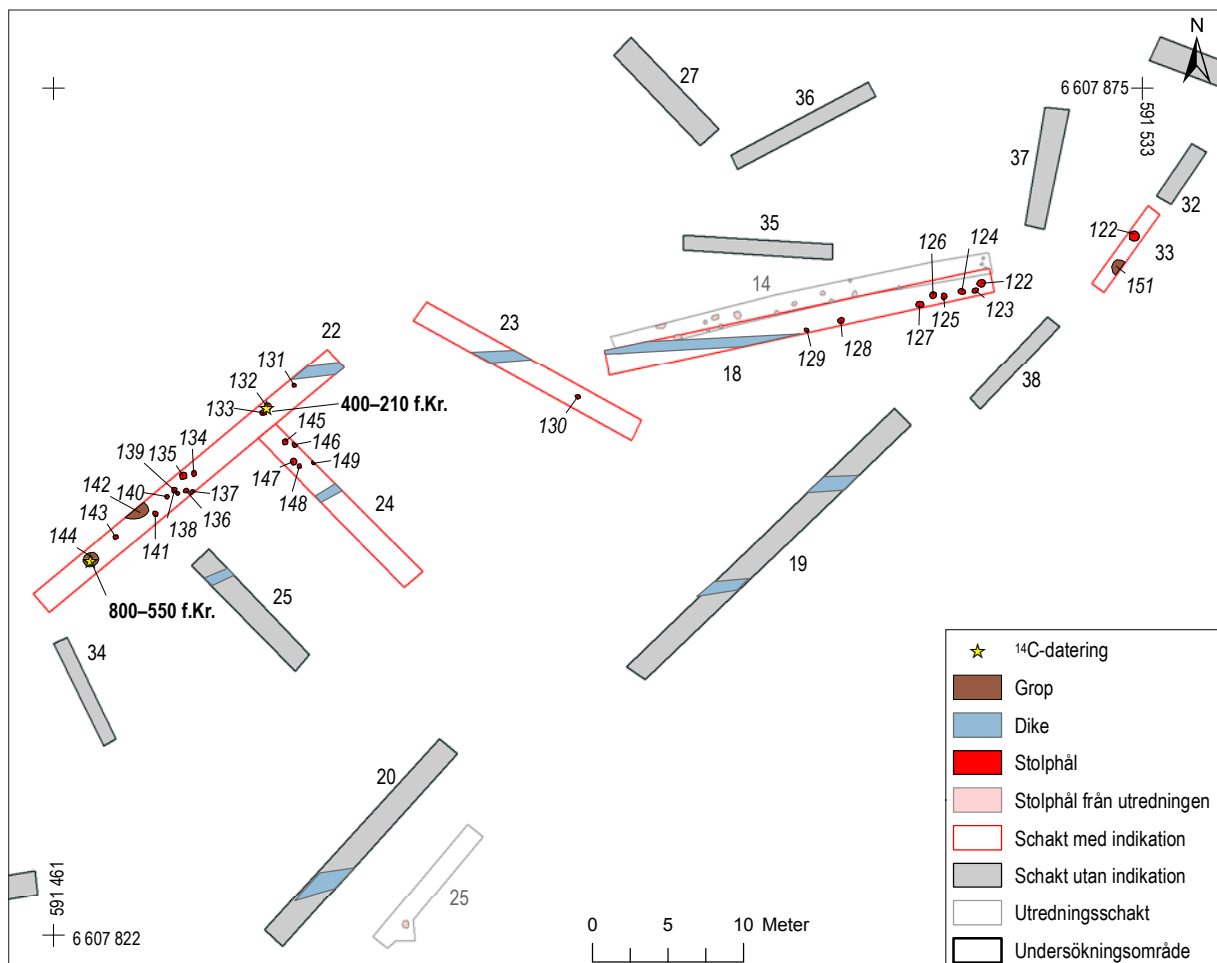
några fler anläggningar (figur 6). Samtliga schakt och undergrund i den södra delen bestod av sand och i den norra låglänta delen av silting sand.

Stolphålen varierade i storlek mellan omkring 0,25 och 0,60 meter. Ingen stenskoning var synlig i något av stolphålen. Groparna var i ytan mellan 0,95

och 1,5 meter stora. Sju anläggningar (sex stolphål och en grop) undersöktes (figur 7). De undersökta stolphålen var grunda med djup på mellan 0,04 och 0,11 meter. Likaså den undersökta gropen var grund med ett djup på endast 0,06 meter (bilaga 2). Anläggningarna har till största delen plöjts sönder vid åkerbruk.

Figur 7. Ett av de undersökta stolphålen (123). Foto från NNV.

Figur 6. Plan över schakt och anläggningar samt ¹⁴C-dateringar i förundersökningsområdets södra del. Skala 1:500.

Inga fynd påträffades vare sig vid schaktningen eller i de undersökta anläggningarna.

Vid undersökningen syntes endast små mängder träkol i den undersökta gropen. Inget kol var dock synligt i något av stolphålen. Däremot påträffades mycket små mängder träkol vid flottering av jordprover från flera undersökta anläggningar.

Analys

Jordprover från fyra anläggningar flotterades för att ta fram daterbart material. Samtliga prover innehöll

träkol. Arkeobotaniker Stefan Gustavsson på Arkeologikonsult gjorde en vedartsbestämning på kolet med avsikten att välja ut träkol med låg egenålder. Träkol från stolphål 132 (Björk Betula) och Grop 144 (Vide Salix) skickades in för ¹⁴C-analys.

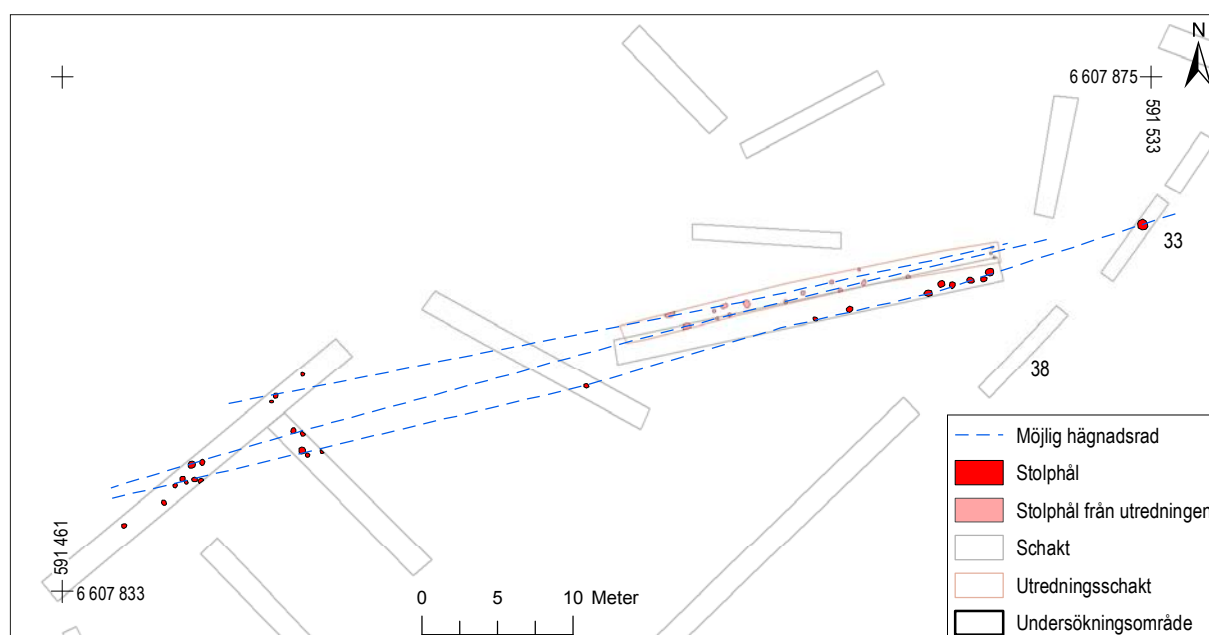
¹⁴C-analysen utfördes av International Chemical Analysis Inc. i USA (bilaga 3). Resultatet från ¹⁴C-analysen på ett kolprov från grop 144 med provnummer 144:390 gav en datering till yngre bronsålder, 800–550 f.Kr., 2σ. Ett kolprov från stolphål 132 med provnummer 132:393 gav en datering till förromersk järnålder, 400–210 f.Kr., 2σ (figur 6).

TOLKNING

Efter utredningen etapp 2 fanns förhoppningar att objekt 2 och 3 som blev föremål för en förundersökning skulle vara lämningar efter en boplats. Resultaten efter förundersökningen visade på en annan bild av platsen. De stolphål och gropar som påträffades visade sig inte vara lämningar efter en boplats, utan bildade i stället något som sannolikt varit ett par hägnadsrader med kraftiga stolpar. Eventuellt har det handlat om två parallella rader som funnits på platsen vid samma tidpunkt eller så har det skett en eller ett par omstolpningar av hägnaden (figur 8). Funktionen kan ha att göra med att man har velat hägna in något alternativt utestänga något. Hägna-

den kan även ha haft funktionen av att leda in till något, exempelvis en processionsväg till ett gravfält på Badelundaåsen.

Groparna var få till antalet där en grop (objekt 3) ¹⁴C-daterades till vikingatid – tidigmedeltid vid utredningen och en annan grop till yngre bronsålder vid förundersökningen. Det är inte klarlagt vilken funktion groparna från förundersökningen har haft, om de är samtida eller tillkommit oberoende av varandra i olika tider. Möjligen handlar det om enstaka täktgropar för att ta sand.

Figur 8. Olika sträckningar för hur hägnaden/-erna kan ha gått. Skala 1:500.

REFERENSER

Litteratur

SILLÉN, P. 2015. *Hässlö. Boplatslämningar från yngre järnålder och tidigmedeltid i Badelunda socken, fastigheten Hässlö 5:1, Västerås kommun, Västmanland. Arkeologisk utredning etapp 2. Rapporter från Arkeologikonsult 2015:2928.*

Opublicerade källor

ATA dnr 2355/27, 5057/27

Arkiv och register

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA)

Fornminnesregistret (FMIS)

Historiska museets digitala samlingar
(Sök i samlingarna)

Ortnamnsregistret (SOFI)

Kartor

HÄSSLÖ 1–4

Badelunda socken, Västmanlands län.

Gränsbestämning 1779.

Lantmätare Per Billschier.

T4–12:1. Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	2979
Länsstyrelsens dnr:	431-5121-2015
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2015-12-15
Beställare:	Västerås stad, fastighetskontoret
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	21–22 mars, 10 juni 2016
Län:	Västmanlands län
Landskap:	Västmanland
Kommun:	Västerås kommun
Socken:	Badelunda socken
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Peter Sillén
Fältarkeologer:	Samuel Björklund, Fredrik Lundström och Peter Sillén
Rapportansvarig:	Peter Sillén
Planer:	Medea Nyström Huuva
Layout:	Medea Nyström Huuva
Kvalitetssäkring:	Johan Blidmo
Underkonsult:	International Chemical Analysis Inc., USA
Fynd:	Inga fynd har tagits omhand

BILAGA 1. SCHAKTTABELL

Nr	Objekt	Längd	Bredd	Djup	Beskrivning
18	Schakt med indikation	26,00	1,60	0,45	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
19	Schakt utan indikation	24,50	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
20	Schakt utan indikation	17,00	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
21	Schakt utan indikation	22,00	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
22	Schakt med indikation	25,00	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
23	Schakt med indikation	16,50	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
24	Schakt med indikation	14,00	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
25	Schakt utan indikation	9,50	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
26	Schakt utan indikation	9,50	1,60	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
27	Schakt utan indikation	8,50	1,60	0,30	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
28	Schakt utan indikation	11,00	1,60	0,35	Ploglager: Siltig sand. Undergrund: Siltig sand
29	Schakt utan indikation	6,50	1,60	0,30	Ploglager: Siltig sand. Undergrund: Siltig sand
30	Schakt utan indikation	8,50	1,60	0,30	Ploglager: Siltig sand. Undergrund: Siltig sand
31	Schakt utan indikation	10,00	1,60	0,30	Ploglager: Siltig sand. Undergrund: Siltig sand
32	Schakt utan indikation	4,00	0,90	0,45	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
33	Schakt med indikation	6,00	0,90	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
34	Schakt utan indikation	7,00	0,90	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
35	Schakt utan indikation	9,50	0,90	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
36	Schakt utan indikation	11,00	0,90	0,45	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
37	Schakt utan indikation	7,50	0,90	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
38	Schakt utan indikation	7,00	0,90	0,40	Ploglager: Sand. Undergrund: sand
39	Schakt utan indikation	5,00	1,50	0,30	Sand, 0,1-0,35 m st stenar, tät i SV.
40	Schakt utan indikation	2,00	1,00	0,30	Sand. Inget odlingslager.

BILAGA 2. ANLÄGGNINGSTABELL

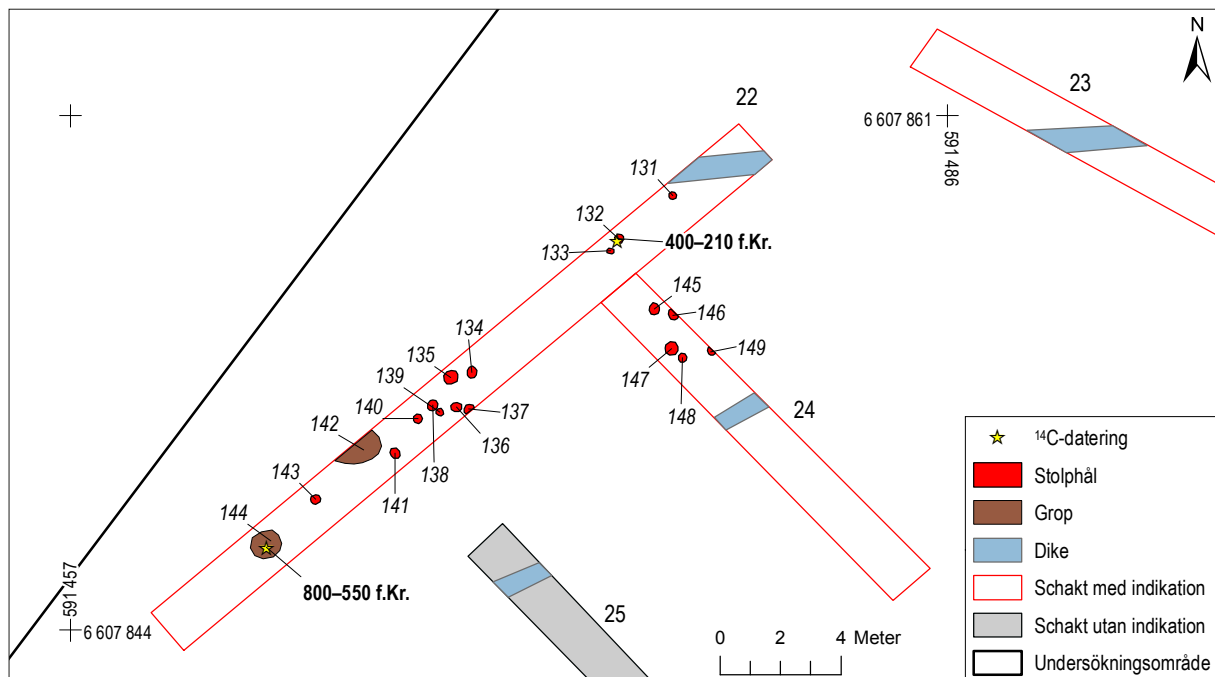
Nr	Objekt	Längd, m	Bredd, m	Diameter	Djup, m	Form i plan	Undersökt	¹⁴ C-datering
122	Stolphål	0,60	0,55			Rundad		
123	Stolphål	0,45	0,33		0,10	Oval	Ja	
124	Stolphål	0,50	0,40			Oval		
125	Stolphål	0,45	0,38			Rundad		
126	Stolphål			0,45	0,07	Rund	Ja	
127	Stolphål	0,53	0,45			Rundad		
128	Stolphål	0,45	0,40			Rundad		
129	Stolphål	0,36	0,28			Oval		
130	Stolphål	0,28	0,24		0,07	Rundad	Ja	
131	Stolphål			0,27				
132	Stolphål			0,33	0,11	Rund	Ja	400-210 f.Kr, 2σ
133	Stolphål	0,25	0,20			Rundad		
134	Stolphål			0,35	0,04	Rund	Ja	
135	Stolphål			0,45		Oval		
136	Stolphål	0,35	0,30			Rundad		
137	Stolphål			0,35		Rund		
138	Stolphål			0,35		Rund		
139	Stolphål			0,25		Rund		
140	Stolphål			0,30		Rund		
141	Stolphål	0,40	0,30		0,05	Oval	Ja	
142	Grop	1,50						
143	Stolphål			0,30		Rund		
144	Grop	0,95	0,90		0,06	Rund	Ja	800-550 f.Kr, 2σ
145	Stolphål	0,40	0,35			Rundad		
146	Stolphål	0,37						
147	Stolphål			0,45		Rund		
148	Stolphål	0,30	0,25			Rundad		
149	Stolphål	0,30						
150	Stolphål			0,6		Rund		
151	Grop	1,00	0,5					
1 001	Dike							
1 002	Dike							
1 003	Dike							
1 004	Dike							
1 005	Dike							
1 006	Dike							
1 007	Dike							
1 008	Dike							

BILAGA 3. ¹⁴C-ANALYS

INTERNATIONAL CHEMICAL ANALYSIS INC.

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
16C/0508	144:390	Charcoal	AAA	2540 +/- 30 BP	Cal 800 - 740 BC (44.4%) Cal 690 - 660 BC (12.1%) Cal 650 - 550 BC (38.9%)
16C/0509	132:393	Charcoal	AAA	2280 +/- 30 BP	Cal 400 - 350 BC (60.1%) Cal 300 - 230 BC (33.5%) Cal 220 - 210 BC (1.8%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL13: **IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP**. *Paula J Reimer, Edouard Bard, Alex Bayliss, J Warren Beck, Paul G Blackwell, Christopher Bronk Ramsey, Caitlin E Buck, Hai Cheng, R Lawrence Edwards, Michael Friedrich, Pieter M Grootes, Thomas P Guilderson, Hafliði Hafliðason, Irka Hajdas, Christine Hatté, Timothy J Heaton, Dirk L Hoffmann, Alan G Hogg, Konrad A Hughen, K Felix Kaiser, Bernd Kromer, Sturt W Manning, Mu Niu, Ron W Reimer, David A Richards, E Marian Scott, John R Southon, Richard A Staff, Christian S M Turney, Johannes van der Plicht*. **Radiocarbon 55(4), Pages 1869-1887**.
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

Figur 1. ¹⁴C-dateringar av en grop och ett stolphål i schakt 22. Skala 1:250.

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2979